

Remiss gällande betänkande SOU 2024:34 Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider.

Nationella minoriteter och demokrati

Betänkandet tar upp public services uppdrag i relation till de fem nationella minoritetsspråken (finska, meänkieli, romani chib, samiska och jiddisch) tillsammans med teckenspråk. (Sidan 232–241) Inledningsvis är det relevant att nämna vad som står i minoritetslagens (2009:724) allmänna bestämmelser 4 § som är tydlig med att det allmänna har ett ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken, att det allmänna ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige och att barn som tillhör en nationell minoritet ska kunna utveckla en kulturell identitet och använda det egna minoritetsspråket.

Av betänkandet framgår inte om representanter för nationella minoriteter har fått inblick i processen och övervägandet av betänkandets utformning. Då detta vore en förutsättning för att denna del av public service-företagens uppdrag gällande nationella minoriteter och deras språk ska uppnå den kvalitet och omfattning som önskas borde det varit en självklarhet för betänkandet att utformas tillsammans med representanter från de nationella minoriteterna. Då detta inte har gjorts får vi utgå att de förslag som återfinns i betänkandet främst är formulerade från ett majoritetssvenskt perspektiv vilket generellt kan tolkas som en brist utifrån ett demokratiskt perspektiv. Det ställer också frågan kring huruvida det funnits någon större transparens i relation till betänkandets utformning.

Vi vill samtidigt uttrycka att det är positivt att betänkandet ser utvecklingsmöjligheter för samarbetet mellan SVT och SR och de fem nationella minoriteterna. (Sidan 237–238) URs arbete med nationella minoriteter beskrivs som ”arbeta mest aktivt” av de tre public service-företagen. Som vi framfört ovan är det viktigt att nationella minoriteter har insyn och möjlighet att påverka utformningen av utbudet. Det är då inte bara en rekommendation utan något som också finns i

lagen och viktigt att beakta framöver i syfte att säkerställa att utbudet för de nationella minoriteterna inte drabbas av eventuella krav på effektivisering eller rationaliseringar.

Det är också relevant att fråga sig hur minoriteters redaktioner kommer att behandlas i arbetet med effektivisering och rationalisering. Nedskärningar inom dessa redaktioner har skett sedan början av 2000-talet och frågan här är huruvida man kan garantera ett brett och kvalitativt utbud för nationella minoriteter när anställda på redaktioner blir färre. Detta är inte något som direkt diskuteras i betänkandet och vi ser det som en stor brist eftersom framtida effektiviseringar och rationaliseringar ska drabba minoriteters redaktioner.

- Public service anser vi tillhör det allmänna och har därmed enligt lag 2009:724 ansvar att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kultur.
- Förslagen i betänkandet framstår inte vara formulerade med representanter från nationella minoriteter i tillräckligt hög grad.
- Nationella minoriteter bör få bättre och mer grundlig insyn i publice service-företagens utbud.
- Eventuella besparingar inom public service bör inte drabba minoriteters redaktioner.

Ekonomi och transparens

Det är positivt att betänkandet vill öka utbudet på jiddisch ur ett demokrati- och revitaliseringsperspektiv. Dock är det svårtolkat med vad betänkandet menar med att det samlade utbudet på de fem nationella minoritetsspråken och teckenspråk ”minst ska uppgå till den nivå som uppnås 2025”. (Sidan 24) Detta är otydligt av främst två anledningar. För det första (1) finns det ingen statistik redovisad i betänkandet gällande utbudet på de fem nationella minoritetsspråken eller teckenspråk överhuvudtaget. Då vi inte vet hur sändningar sett ut under exempelvis 2023 är det alltså svårt, om ens möjligt, att spekulera över sändningarnas omfattning under 2025. För det andra (2) finns det tecken på att nedskärningar som genomförts på exempelvis Sveriges Radio (SR)

redan drabbat programutbudet. Emedan formuleringen är positiv är det vid nuläget oklart vad det kommer att innebära i längden.

Det bör nämnas att man något senare i betänkandet skriver att ”företagens förstapubliceringar på vart och ett av de nationella minoritetsspråken ska öka under tillståndsperioden jämfört med 2025 år nivåer”. (Sidan 235–236) Eftersom det råder brist på tydliga översikter om sändningar under den tillståndsperiod som nu löper ut är det i vårt tycke oklart hur vi ska tolka detta. Särskilt oklart är det hur detta kommer att vägas gentemot förslaget att ”effektivisera och rationalisera verksamheten fram till 2034” och den föreslagna ”nedtrappning[en] av uppräknings under tillståndsperioden”. (Sidan 31) Rent generellt är formuleringen positiv, men det är oklart i nuläget om det kan leda till behov för public service-företagen att överväga programutbudet utifrån ekonomiska skäl.

Enligt Europarådets expertkommittés rapport om Sverige från 2022 var 2019 det år som innehåll för nationella minoriteter hos public service-företagen som högst. (Se särskilt punkt 57–62 i deras rapport) Detta ställer ytterligare frågor kring vad som redan har lyfts kring betänkandet ovan. Om tillståndsperioden 2020–2025 inneburit en förbättring sedan dess återstår att se i samband med att europarådets expertkommitté publicerar ännu ett utlåtande om Sveriges arbete med nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Det är positivt att betänkandet föreslår att öka transparensen kring public service-företagens ekonomi och arbete med effektivisering genom att låta utföra ”extern analys av företagens arbete med produktivitet och effektivitet i verksamheten samt hur detta redovisas i public service-redovisningarna”. (Sidan 336) Vi önskar att dessa analyser även kommer att ta upp hur det sett ut innan den kommande tillståndsperioden för att bättre kunna jämföra public service-företagens arbete. Detta då betänkandets förslag innefattar många förändringar som kan få långväga konsekvenser inte bara för nationella minoriteter utan även andra minoritetsgrupper i samhället.

- Det krävs bättre statistik på utbudet som riktas till de nationella minoriteterna.
- Den statistik som tas fram bör också gå längre bak i tiden för att kompensera avsaknaden av sådan statistik.

Speglingsuppdraget

I avsnittet som speglingsuppdraget (sidan 229–231) finns det även formuleringar som är värda att ta upp i relation vad som redan nämnts i denna remiss. Inledningsvis kan man konstatera att betänkandet anser att ”villkoret om spegling ska ändras så att det framgår att programutbudet ska spegla förhållanden i hela landet och hela befolkningen”. (Sidan 24) Detta är en fråga som också får konsekvenser för de fem nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Exakt i vilken mån det påverkar de fem nationella minoriteterna och deras representation i programutbudet är dock svårt att avgöra eftersom inget direkt övervägande om denna nya formulering i relation till uppdraget om de fem nationella minoritetsspråken finns att läsa i betänkandet. En mer exakt bedömning hade alltså varit av godo.

En annan del av betänkandets formulering på sidan 24 gäller jämställdhet och mångfald: ”Av samma skäl och för att krav på jämställdhet och mångfald ingår i den så kallade demokratibestämmelsen ska nuvarande villkor om jämställdhet och mångfald inte längre ställas upp.” Detta är också svårt att tolka i relation till uppdraget om nationella minoriteter eftersom den delen av public service-företagens verksamhet är relaterade till frågor om jämställdhet och mångfald. Även om betänkandet nu anser att demokratibestämmelsen innefattar jämställdhet och mångfald anser vi att det är viktigt med förtydligande om jämställdhet och mångfald. Återigen borde särskilda övervägande och bedömanden ha gjorts.

På sidan 217 framgår att uppdraget att tillhandahålla nyheter, kultur, kunskap och bildning är centralt liksom program ”på de nationella minoritetsspråken”. Samtidigt står det i samma stycke att i och med den globaliserade medievärlden så har ”public services ansvar för ett utbud av hög kvalitet på det svenska språket som speglar svenska förhållanden blivit allt viktigare och betydelsen bedöms öka framöver”. Formuleringen i sig kanske är olycklig, men om man å ena sidan förespråkar ett ökat utbud av program på fem nationella minoritetsspråk samtidigt som man också föreslår att utbud på det svenska språket som speglar svenska förhållanden blir viktigare och att dess betydelse ska öka framöver krävs det tydligare övervägningar kring vad detta innebär för

uppdraget gällande nationella minoriteter. Här hade betänkandet kunnat ha en mer tydlig diskussion om hur de olika uppdragen ska ses i relation till varandra.

Betänkandet skriver också att public service-företagen har ”har genom sin starka och breda regionala och lokala förankring en unik möjlighet och ett stort ansvar att spegla förhållanden i hela landet och alla människor som bor här”. (Sidan 230) Samtidigt menar man att ”nuvarande formulering av villkoret ändras i och med att detaljreglering av uppdraget enligt kommittén i möjligaste mån bör undvikas” och att villkoret ”föreslås omformuleras till att programutbudet ska spegla förhållanden i hela landet och hela befolkningen”. Här kan man invända att det redan idag finns svårigheter för public service att spegla ”hela befolkningen” trots att det finns en hel del lokalredaktioner. Utbudet hos public service-företagen har redan ett centrum och en periferi som riskerar att bli större utan mer tydliga formuleringar i uppdraget som ställer krav på lokal redaktionell närvaro. Detta riskerar inte bara drabba landsbygden utan är också en fråga som kommer att få konsekvenser för nationella minoriteters representation i utbudet då de nationella minoriteterna finns utspridda över hela landet. Att förvänta sig att redaktioner som finns för att representera de nationella minoriteterna ska kunna täcka hela landet är i vår mening inte helt trolig.

- Det krävs en mer noggrann analys och övervägande kring ändrade formuleringar kring speglingsuppdraget i relation till nationella minoriteter.
- Det krävs bättre formulering hur delar av speglingsuppdraget för nationella minoriteter och för det svenska språket inte ska slå ut varandra.
- Det krävs en grundligare analys för hur de minoritetsredaktioner som redan finns ska kunna täcka nationella minoriteter över hela landet.